Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра теорії та історії політичної науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету _____ Ржжак Л. В.

«26» 08 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія політики»,

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	052 «Політологія»
факультет	Філософський
рівня вищої освіти	перший (бакалаврський)

Львів – 2022

Робоча програма нормативної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022. – 30 с.

Розробник: Гарбадин Андрій Стефанович, канд. політ. наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки філософського факультету (Протокол №12 від 28. 06. 2022 року)

Завідувач кафедри теорії та історії політичної науки _____ (доц. Шипунов Г.В.)

«28» червня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

Голова Вченої ради _____ (доц. Рижак Л. В.)

«26» серпня 2022 року

©Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2022
©Гарбадин А.С., 2022

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Кількість кредитів – 5</td><td>Галузь знань</td><td rowspan="4">Нормативна</td></tr>
<tr><td>05 «Соціальні та поведінкові науки»</td></tr>
<tr><td>Спеціальність</td></tr>
<tr><td>052 «Політологія»</td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="4"></td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 6</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 150</td><td>3-й, 4-й</td></tr>
<tr><td rowspan="11">Тижневих годин для денної форми навчання в III семестрі:
аудиторних – 3
самостійної роботи студента – 1.25
Тижневих годин для денної форми навчання в IV семестрі:
аудиторних – 4
самостійної роботи студента – 1</td><td rowspan="11">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
перший (бакалаврський)</td><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>64 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>48 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>38 год.</td></tr>
<tr><td>Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю:
залік в третьому семестрі.
іспит в четвертому семестрі.</td></tr>
</table>

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять (лекційних, практичних і семінарських) до кількості годин самостійної й індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1/3.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам навчального процесу необхідні знання про загальні засади існування політичної сфери людського буття, філософські основи політичного пізнання та політичної практики, детермінанти формування та трансформації політичних цінностей на індивідуальному та суспільному рівні, місця людини в суспільстві та політичній сфері та особливостей впливу сучасних технологій на індивідуальну та масову свідомість при формуванні політики. Дисципліна «Філософія політики» є нормативною дисципліною циклу професійної і практичної підготовки першого (бакалаврського рівня) вищої освіти з спеціальності 052 «Політологія» для освітньої програми «Політологія», яка викладається в 3 та 4 семестрі в обсязі 5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Дисципліна «Філософія політики» покликана забезпечити формування у студентів необхідних знань та навичок для подальшого здобуття професійних знань, розуміння основ функціонування політичної сфери буття, загальних принципів та механізмів політики як частини соціальної сфери.

Метою навчального курсу «Філософія політики» є сформувати у студентів розуміння філософських засад та витоків політичної науки, познайомити з філософським розумінням актуальних проблем політичного буття, пізнання, місця людини в політичній системі суспільства

Об’єкт курсу – філософські концепції політики.

Предмет курсу – політичне.

У результаті успішного проходження курсу студент набуде:

Загальні компетентності:

- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

С*пеціальні (фахові) компетентності*:

- Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

Програмні результати навчання.

Після завершення курсу «Філософія політики» студент буде:

- Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності
- Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Політична онтологія як вчення про політичне буття.

Предмет і основна проблематика політичної онтології. Історичні варіанти політичної онтології. Критерії політичного буття, його зміст, обсяг. Сутність та існування, дійсність та реальність, детермінізм, індетермінізм в політиці. Виміри політичного буття: інституційний, процесуальний, реляціоністський, комунікативний та рефлексивний. Проблеми інституційного підходу до буття політичного. Політичне буття людини, його форми. Владні відносини як основа політичного буття.

Буття політичної влади. Сутність політичної влади, її модусні визначення. Проблема визначення влади у З. Фрейда, Ф. Оппенгеймера, К. Юнга, Е. Фрома, М. Фуко, С. Бенна. Співвідношення політики та влади. Самовідтворення політичної влади. Легітимність політичної влади як характеристика її буття. Легальність та легітимність влади. Легітимізація політичної влади. Відкритий та прихований тип влади в концепції Н. Боббіо, П. Рікера.
Основні поняття: предмет, метод, політичне буття, політичне, людська екзистенція.

Тема 2. Співвідношення політики та інших регулятивних сфер суспільного буття.

Визначення регулятивних сфер суспільного буття. Регулювання соціальних відносин як функція політики. співвідношення політики та економіки. Роль економічних ресурсів у забезпеченні стабільності політичної системи. Суть співвідношення елементів у тріадичній системі політика – суспільство – економіка, їх внутрішні суперечності, замкнутість та розімкнутість циклів взаємодетермінації. Розуміння співвідношення політики та економіки у А. Сміта, К. Маркса, Р. Лассаля, В. Леніна, М. Блока, М. Вебера, К. Поппера, Р. Арона.

Політика та право. Вияв політики та влади, моральний аспект як основа права за Ж. Френдом. Суть насильницьких дій влади та співвідношення їх з правовими нормами у концепції Н. Пуланзаса. Механізм «дисциплінування» суспільних відносин за М. Фуко. 8

Політика та релігія. Поняття секуляризації. Традиційні та секулярні суспільства: особливості взаємозв'язку політики та релігії. Ю. Габермас про постсекулярність та трансформацію суспільств на зламі XX – XXI ст.. Політика та культура. Масова культура як канал політичного впливу. Закріплення політичних ідеалів та цінностей через механізми масової культури.
Основні поняття: предмет, метод, політичне буття, політичне, людська екзистенція.

Тема 3. Політика і політичне.

Визначення політичного у німецькій (К. Шмідт), французькій (Ж. Рансьєр, П. Рікер) та англо-саксонській традиції (Е. Лакло, Ш. Муфф). Вплив мовно-культурних просторів на концептуалізацію та виокремлення політичного. Політика та політичне: синонімічність та диференційність понять. Риси політичного: контингентність, межевість, акцент на понятті спільного – на відміну від дихотомії «публічне – приватне». Атрибутивні виміри політичного: просторовий, темпоральний, антропологічний.

Матерія політичного – як: соціальність, міжсуб'єктна матриця спілкування, стихія обміну діяльністю, людська взаємодія, інтеракція. Політична мета. Політичні завдання. Детермінанти політичних процесів. Засоби політики. Кооперування в політиці. Ресурси політики. Ефективність політики. Мобільність у політиці. Інтенціональність політики. Негомологічність політики. Ентропійність в політиці. Інструментальність політики. Продуктивність політики. Модус політичного. Седименти політики.
Основні поняття: предмет, метод, політичне буття, політичне, людська екзистенція.

Тема 4. Політичний час і простір.

Проблема «часового простору» в суспільних науках. Типологія соціальних форм часового простору в політології. Плюралізм типів соціального часу. Суть лінійного та циклічного типів соціального часу. Перерозподільчий принцип в способах розгортання різних типів соціального часу. Збалансування часу різних суспільних процесів у політичному житті. Часова дисгармонія у політиці. Співвідношення минулого, теперішнього та майбутнього часу у політиці. «Осьовий час» К. Ясперса, та його значення для обґрунтування місця і ролі людини у історичних формах політичного буття. Аксіологічні характеристики часу в політиці. Час розвитку, перехідний час, час стагнації, революційний час тощо. Час – як ресурс політики та влади.

Геополітика. Суть визначення поняття «геополітика» у працях Ш. Л. Монтеск'є, Л. Челлена, Х. Маккіндера, Ф. Ратцеля. Проблема влади та держави у геополітиці. Проблема комунікативних зв'язків в геополітичному просторі держави. Пріоритетні канали комунікацій. Сутнісне визначення геополітики як різновиду зовнішньої політики. Геополітика як система зв'язків між просторовими та функціонально-політичними характеристиками тих чи інших регіонів світу. Філософські проблеми політичного простору геополітики. Суть геополітичного мислення в політиці. Глобалізація та стискання світового політичного простору. Виклики XXI ст. та політичний простір. Віртуалізація політичного простору в XXI ст.

Основні поняття: політичний простір, політичний час, геополітика, кайрос, хронос, топос.

Тема 5. Принцип системності в політиці.

Природа системи та системності. Система як сукупність елементів, поєднаних сталими взаємозв'язками. Вияви системності в політиці: інституційний, реляційний та діяльнісний вимір. Політика як система. Окреслення системного характеру політики в концепціях Т. Парсонса, Д. Істона, Г. Алмонда, К. Дойча. Зв'язок політичної системи з іншими системами соціального буття людини. Зовнішнє середовище як детермінанта функціонування політичної системи. Політична системність – як суперечливе утворення. Інституційна політична системність як система функціональних зв'язків.

Системність як взаємна трансформація внутрішніх елементів. Координація, субординація, взаємообумовленість внутрішніх елементів системи політичних відносин та політичної діяльності. Комунікація як ознака системи. Внутрішній та зовнішній аспекти просторових зв'язків в системі політичних відносин. Відображення системності політичних відносин в системності політичної діяльності. Системність та синкретичність: спільне та відмінне в виявах в політичному житті сучасного суспільства.

Основні поняття: система, політична система, принцип системності, хаос, синергетика.

Тема 6. Синергетика – теорія саморегульованих систем.

Виникнення та розвиток синергетики як науки. Наукові розробки Г. Хакена, Б. Фуллера, І. Пригожина, А. Пуанкаре. Основні поняття синергетичної теорії. Самоорганізація в складних нелінійних системах. Поняття саморегульованої системи. Термодинамічна рівновага як ознака системи. Виникнення порядку з хаосу. Значення ентропії в розвитку складних нелінійних систем. Точка біфуркації як критичний момент розвитку системи. Формування дисипативних структур в процесі взаємодії всередині системи та з зовнішнім середовищем. Аттрактори в відкритих системах та їх вплив на динаміку систем.

Імплікації синергетичної теорії в політичній науці. Людина як основне джерело ентропії в політичній системі. Точки біфуркації в політичних системах та вектори розвитку цих систем. Забезпечення стабільності розвитку політичної системи через аттрактори. Аналіз взаємодії політичної системи та зовнішнього середовища через призму синергетичної теорії. Моделювання можливостей розвитку політичних систем з використанням синергетичної теорії.

Основні поняття: система, політична система, принцип системності, хаос, синергетика.

Тема 7. Проблема соціального конструювання реальності в сучасному суспільстві.

Філософське означення реальності та соціальної реальності. Критерії та ознаки реальності. Істинність та об'єктивність у визначенні реальності. Соціальна реальність як конструйована категорія. Роль інтерпретації в соціальному конструюванні реальності. Динамічний та змістовний аспект у конструюванні соціальної реальності. Культурні особливості як чинник конструювання. П. Бергер та Т. Лукман про особливості соціального конструювання реальності. Форми та способи участі людини в соціальному конструюванні реальності.

Соціальні інститути як об'єкт конструювання. Ідеї природного та штучного походження політичних інститутів через призму конструктивістської теорії. Політичний дискурс як об'єкт соціального конструювання. Вектори впливу політичного дискурсу на свідомість населення. Ідентичність як конструйована категорія. Вплив конструювання ідентичності на політичні відносини на різних рівнях функціонування політичної системи.
Основні поняття: пізнання, гносеологія, предмет, суб'єкт, об'єкт, методологія, методи, політика.

Тема 8. Політична гносеологія. Історичні варіанти політичної гносеології.

Політика як об'єкт пізнавальної діяльності. Наукове та буденне пізнання політики. Місце гносеології в системі політологічного знання, її предмет та основна проблематика. Структура політичного пізнання: суб'єкт, об'єкт, мета та метод пізнання, засоби та результати пізнання. Особливості теоретичного пізнання політичних процесів та його межі. Політичний факт, політична ідея, політична концепція, політична гіпотеза, політична теорія. Місце та роль інтуїції у політичному пізнанні. Проблема очевидності в політичному пізнанні. Догматизм в політиці, скептицизм, релятивізм. Ідея абсурду в сучасній політиці. Інтерпретація політичних процесів – місце та роль ідеології і науки. Політика й істина. Хибність політичного пізнання.

Проблематика пізнання політичного в роботах Арістотеля, Августина Аврелія, Н. Макіавеллі, Дж. Локка, Г. Гегеля, К. Маркса, К. Поппера. Філософське та наукове в пізнанні політики. Політична гносеологія та політична епістемологія: тотожність та розрізнення в різних традиціях політичної науки.
Основні поняття: пізнання, гносеологія, предмет, суб'єкт, об'єкт, методологія, методи, політика.

Тема 9. Принципи співвідношення об'єкта та суб'єкта пізнання в політиці.

Суб'єкти політичного пізнання. Індивід. Соціальні спільноти, групи інститути. Суб'єкти політичної діяльності та суб'єкти пізнання політичних процесів. Об'єкти політичного пізнання, їх види. Предметно-інституційні об'єкти. Об'єкти процесуального характеру. Принципи співвідношення суб'єкта та об'єкта у пізнавальному процесі. Взаємоперехід та взаємодетермінація суб'єктів та об'єктів політичного пізнання. Проблема суб'єкта та об'єкта політичного пізнання в історії становлення політичної науки (Арістотель, Августин, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, І. Кант, Г. Гегель, К. Маркс, Ф. Ніцше, Е. Фромм, К. Поппер). Людина як суб'єкт та об'єкт політичного пізнання. Поняття політичної рефлексії. Принципи політичної рефлексії: принцип монізму, принцип фундаменталізму, принцип елементаризму, принцип редукції, принцип плюралізму, принцип поліекраності, принцип холізму, принцип корегентності, принцип синергетичності, принцип колятивізму, принцип диверсифікації.

Основні поняття: міждисциплінарність, наукове знання, парадигма, методи пізнання, методологія, картина світу.

Тема 10. Метод та методологія в пізнанні політики.

Проблема методу пізнання та методології в теорії пізнання. Метод пізнання як інструмент пізнавальної діяльності. Загальнофілософські методи в пізнанні політики: визначення загальних закономірностей функціонування політичної сфери. Спеціальні наукові методи політичної науки. Кількісні та якісні методи пізнання політики. Проблеми використання кількісних методів в дослідженні політичних процесів та явищ. Умовність та точність кількісних наукових методів. Проблема суб'єктивності якісних методів. Поєднання кількісних та якісних методів пізнання в політологічному дослідженні.

Методологія як дослідницька призма, система пізнавальних принципів та позицій пізнавальної діяльності. Методологічний плюралізм в політичній науці. Основні етапи розвитку політичної науки за Д. Істоном та їх співвідношення з методологічним спрямуванням. Необхідність відповідності методології об'єкту та предмету дослідження. Поєднання методів та методології при формуванні програми політологічного дослідження. Міждисциплінарний характер політології як науки. Використання міждисциплінарних наукових підходів.

Основні поняття: пізнання, гносеологія, предмет, суб'єкт, об'єкт, методологія, методи, політика.

Тема 11. Проблема об'єктивності пізнання в політиці.

Об'єктивність як ознака наукового знання. Критерії об'єктивності знання. Об'єктивність гуманітарного знання: реальність vs очікування. Теорія позитивного соціологічного знання О. Конта. Розвиток позитивізму як філософського напряму. Неопозитивізм та постпозитивізм. Р. Авенаріус: філософія як «критика чистого досвіду». Неопозитивістська дослідницька програма. Принципи демаркації та верифікації в неопозитивізмі. Ідея уніфікації науки. Критичний раціоналізм К. Поппера. Принцип фальсифікації та антиіндуктивізм. Проблема наукової раціональності в постпозитивізмі.

Об'єктивність та об'єктивація знання в політичній науці. Роль суб'єктивного в політичному пізнанні. Політичний факт, політична ідея, політична гіпотеза, політична теорія. Об'єктивне та суб'єктивне в політичних ідеях та теоріях. Місце дослідницького «Я» в наукових дослідженнях. Наука та ідеологія в політологічних дослідженнях. Наукові концепції в політичній науці. Місце для інтерпретації в пізнанні політики.

Основні поняття: позитивізм, позитивна теорія, об'єктивізм, суб'єктивізм, історія, політика, соціологія.

Тема 12. Принцип історизму в політиці.

Внутрішній зв'язок політичних процесів в історії. Принцип історизму в політиці як вияв закономірностей розвитку суспільства. Загальні та етапні суперечності в політиці. Незворотність напрямів історичного розвитку та її вияв у розгортанні політичних процесів. Ідея політичного розвитку в історичному сенсі. Провіденціалістська світська філософія історії (Ж. Боден, Ф. Бекон, Т. Гоббс). Ідея циклів та режимів в історичному русі людства (Д. Віко). Принципи телеологічного опису – модель позаісторичної історії: теїстичний варіант (Августин), раціоналістичний варіант (Г. Гегель). Принципи утопічного способу подвоєння історії (Т. Мор, Т. Кампанелла, Р. Оуен, К. Сен-Сімон). Ідея історичного прогресу, що спирається на категорії єдності історії, законами обґрунтовану доцільність подій, природну необхідність (Ж. А. Кондорсе).

Витоки історії та її політичний сенс. К. Ясперс про межі історії, основні структури історії, єдність історії, осьовий час в історії як визначальних умов дослідження суспільно-політичних процесів. Історія як органічна єдність політики, економіки та культури за Г. Гегелем, Ф. Броделем, Л. Февром, Дж. Тойнбі, Х.-Г. Гадамером. Історія – як минуле та майбутнє, суть визначення в політиці. Історична відповідальність та політика. Суть використання принципу історизму в політичній діяльності. Історичні паралелі в політиці. Політичні традиції та історія. Проблема майбутнього в політиці.
Основні поняття: міждисциплінарність, наукове знання, парадигма, методи пізнання, методологія, картина світу, історизм.

Тема 13. Футурологічні концепції політики.

Футурологія як наука та спосіб прогнозування майбутнього. Пізнавальний потенціал футурології. Використання методів прогнозування в футурологічних дослідженнях. Зародження футурології з наукової фантастики. Роль Римського клубу в розвитку футурології. Етапи розвитку футурології як науки. Спричиненість специфіки наукових прогнозів політичними реаліями. Катастрофізм першого етапу як наслідок Другої світової та Холодної війни. Технологічний оптимізм другого етапу. Глобалізм та орієнтація на демократію сучасного етапу розвитку футурології.

Основні футурологічні концепції XX – XXI ст.: концепція постіндустріального та інформаційного суспільства, меритократична концепція – від сатири до ідеалу, екологічні концепції, кінець історії Ф. Фукуями та зіткнення цивілізацій С. Гантінгтона як футурологічні концепції. Особливості футурологічного прогнозування. Характерні ознаки футурологічних прогнозів: довгостроковість, узагальненість та еклектичність. Відображення взаємопроникності сфер суспільного життя в футурологічних прогнозах. Утопія та антиутопія як футурологічні концепції. Футурологічні функції антиутопії. Антиутопія як попередження про дегуманізацію політики внаслідок технологічного розвитку людства. Основні чинники зміни фокусу футурологічних концепції політики: пришвидшення темпів глобалізації, формування нового світового порядку.
Основні поняття: футурологія, прогноз, пророцтво, політика, утопія, антиутопія.

Тема 14. Політична аксіологія. Поняття цінностей суспільства.

Місце аксіології в системі політичного знання. Предмет та основні проблеми політичної аксіології. Аксіологічний вимір політики: сутнісні основи та межі. Цінність: визначення, критерії та форми існування. Місце та роль цінностей в житті людини. Цінності як орієнтир політичного розвитку. Звернення до ідеалів та цінностей в процесі інституціоналізації та легітимації політичної системи та її елементів.

Індивідуальні та групові цінності. Формування загальносуспільних цінностей: реальність та міф. Суб'єкти детермінування суспільних цінностей: політичний лідер, політична еліта, політична влада. Визначення суспільних цінностей через інститут громадської думки. Лідери громадської думки в формуванні та засвоєнні цінностей. Поняття загальнолюдських цінностей. Гуманізм як аксіологічний принцип сучасного суспільства. Ціннісна система: суть та типи. Ідеологія як ціннісна система. Ціннісні системи основних політичних ідеологій. Ідеал як ціннісна система. Цінності та нормотворення. Формування традицій як спосіб відображення цінностей в житті суспільства.
Основні поняття: політичне, політична аксіологія, система цінностей, політичні цінності, ідеологія, утилітаризм.

Тема 15. Політика як сфера духовного виробництва.

Суть духовного виробництва, його зв'язок з політичними процесами. Принципи, на основі яких здійснюється духовне виробництво. Духовність і прагматизм в політиці.

Раціональне та ірраціональне у політиці: детермінанти, способи та умови їх існування, історичні особливості вияву. Роль засобів масової інформації в духовному виробництві, їх вплив на політико-правові процеси в державі. Духовне виробництво та еліти (референтні групи), що його репрезентують. Вплив референтних структур на механізм соціальної ідентифікації. Детермінанти утвердження соціальної утопії як характеристика сучасного суспільства. Суть маргінальності в політиці. Маргінальна особа, її місце і роль в політичному житті суспільства.

Продукти духовного виробництва в політиці: цінності, норми та ідеологія. Процес виробництва політичних цінностей на основі економічних, соціальних, культурних цінностей. Виробництво політичних норм. Політична, юридична та моральна норма. Механізми виробництва політичних норм: прийняття політичних рішень та формування політичних традицій. Політичні технології та формування політичної ідеології. Політична ідеологія як система цінностей, ідей та норм. Прагматична та духовна складова політичної ідеології.

Основні поняття: мораль, діалектика, закон, імператив, відповідальність, політика.

Тема 16. Політична етика. Мораль і політика.

Політика та мораль. Сфера політики та сфера моралі. Політика та мораль як регулятивні сфери життя суспільства. Суть діалектичних відносин у системі «влада – закон – мораль». Проблема моральності влади в історії політичної науки (Н. Макіавеллі, І. Кант, К. Маркс, М. Бакунін, Е. Фромм, М. Вебер). Зв'язок моральних норм з цінностями. Релігійна та світська моральна система, їх вплив на політику.

Основні категорії моралі («совість», «добро», «зло», «справедливість», «несправедливість», «гуманізм») та їх відображення в політичному просторі. Основні категорії політики («інтерес», «влада», «сила» тощо), їх співвідношення з основним категоріями моралі. Функції політики та функції моралі: їх співвідношення. Шляхи, механізми, удосконалення моральних основ буття суспільства через політику. Політик як людина. Професійна етика політика. Моральність політичної діяльності: значення для функціонування політичної системи та суспільства. Критерії оцінки моральності політичної діяльності. Політика та загальнолюдські цінності.

Основні поняття: мораль, діалектика, закон, імператив, відповідальність, політика.

Тема 17. Відповідальність і доцільність у політиці.

Сутність та форми вияву соціальної відповідальності. Соціальна та юридична відповідальність. Критерії визначення відповідальності в політиці. Механізми політичної відповідальності. Потенційна та реальна відповідальність. Моральна сторона політичної відповідальності. Політична відповідальність в демократичних та недемократичних режимах. Свобода та відповідальність: взаємозалежність та взаємодетермінація. Межі політичної відповідальності. Принцип політичної відповідальності в концепції Г. Йонаса.

Поняття політичної доцільності. Доцільність як відповідність природі речей. Доцільність форми та доцільність змісту у філософській концепції І. Канта. Доцільність та ефективність в політичній сфері діяльності людини. Доцільність об'єктивного характеру. Доцільність суб'єктивного характеру, діалектика їх взаємозв'язку та взаємообумовленості в політиці. Критерії доцільності в політиці. Доцільність та корисність: співвідношення понять. Негативізація поняття «політична доцільність» в медіа-дискурсі. Співвідношення принципів політичної відповідальності та політичної доцільності. Відображення принципів відповідальності та доцільності в різних аспектах політичної процесу.

Основні поняття: доцільність, відповідальність, політика, політичне, користь, утилітаризм.

Тема 18. Трансформація цінностей сучасного суспільства.

Розуміння трансформації цінностей та модернізаційні процеси. Детермінанти зміни соціальних цінностей. Вплив релігії, культури, економіки на процеси зміни соціальних цінностей. Ціннісні системи та їх зміна в демократичних та недемократичних політичних режимах. Напрямки трансформації соціальних цінностей. Механізми ціннісних трансформацій. Теорія «тихої революції» Р. Інглхарта. Постматеріалістичні цінності.

Цінності як основа цивілізаційного розвитку. Цивілізаційні концепції А. Тойнбі, О. Шпенглера, М. Данилевського, Г. Моргана, С. Гантінгтона. Цивілізаційні цінності та культурний обмін в сучасному суспільстві. Глобалізаційні процеси та трансформація соціальних цінностей. Вестернізація та засвоєння політичних цінностей західного суспільства в країнах світу. Роль масової культури в процесі вестернізації. Західні моделі поведінки та їх адаптація до суспільств інших цивілізацій. Зворотні тенденції в творенні та засвоєнні політичних цінностей на початку XXI ст.

Основні поняття: цінності, постцінності, революція, теорія, постматеріалізм, зазідна цивілізація, східна цивілізація.

Тема 19. Політична антропологія. Людина як основний актор політики.

Феномен людини в історії політичної культури. Суть домодернової політичної антропології. Модернова антропологія політики. Специфіка людського буття: людина і природа, людина і суспільство, людина і культура, людина і трансцендентне. Суть поняття «людина політична». Суб'єкт політичної творчості, його можливості і межі, специфіка його дії на соціальний та духовний стан суспільства. Принцип політичної антропології: принципи рефлексії, принципи плюралізму, принципи цілісності, принцип універсалізму як єдності людського роду, принцип субстанціальності, принцип свободи, принцип синергетичності, принцип когерентності, принцип релятивізму, принцип версифікації.

Гуманістичні критерії політики та влади, історичні особливості формування та осмислення. Антропологічна сутність понять «свобода» та «справедливість». Проблема пошуку нового дискурсу справедливості в концепціях Дж. Ролза, Х. Кельзена, А. Макінтатра, О. Гьоффе, Ю. Хабермаса, Н. Лумана. Політична суб'єктність людини в сучасному суспільстві. Критерії політичної суб'єктності людини.

Основні поняття: методологія, політична антропологія, людина політична, принцип, суб'єктність.

Тема 20. Витоки політики, влади та держави в давніх суспільствах.

Формування протосуспільств та виникнення соціальної нерівності. Джерела соціальної нерівності в перших суспільствах. Статевий, віковий, майновий чинники соціальної стратифікації в перших суспільствах. Соціальна природа політичних інститутів. Ускладнення соціальних відносин як причина необхідності виникнення універсальної регулятивної сфери – політики. Соціальний та антропологічний характер функцій політики. Основні теорії походження держави: антропологічний аспект. Антропологічна спрямованість діяльності держави. Характеристики політичної влади в перших суспільствах Вождизм як тип лідерства в первісних суспільствах. Основні характеристики вождизму.

Рудименти первісних форм політичної влади, політичних інститутів та політичної свідомості в сучасних суспільствах. Звернення до первісних форм політичних відносин в недемократичних режимах. Тоталітаризм та практика вождизму. Традиційні суспільства: поняття, сутнісні ознаки та особливості розвитку. Консервативний характер традиційних суспільств. Проблема модернізації традиційних суспільств.

Основні поняття: політичний інститут, соціальний інститут, антропологічність, традиційне суспільство, політична влада.

Тема 21. Свобода як визначник людини в політиці.

Дискурс свободи в історії політичної думки. Ключові поворотні моменти в розвитку дискурсу свободи: свобода античного громадянина, свобода людини як творіння Божого в Середньовіччі, зміна розуміння свободи людини в епоху Відродження. Формування розуміння свободи людини та громадянина в період Нового часу. Трансформація розуміння свободи людини в XIX та XX ст.. Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Мілль, Е. Фромм, І. Берлін, Дж. Ролз про свободу. Концепція позитивної та негативної свободи І. Берліна.

Свобода як соціальне поняття; діяльнісна сутність свободи; свобода як процес. Історичні способи та форми утвердження людської свободи. Аспекти свободи: економічний, духовний, політичний. Межі свободи людини. Свобода та відповідальність. Моральна, політична, юридична відповідальність як суть утвердження свободи. Права людини як юридична форма вираження свободи людини. Проблема накладання та суперечностей між правами людини, її вирішення в демократичних суспільствах.

Основні поняття: свобода, воля, плюралізм думок, демократичність, відповідальність, позитивна свобода, негативна свобода.

Тема 22. Місце людини в сучасному суспільстві. Масове суспільство.

Людина як частина суспільства та його творець. Соціальна природа людини та виявлення необхідності комунікації. Відносини взаємовпливу та взаємотворення між людиною та суспільством. Соціалізація як вияв творення людини суспільством. Ідентичність як вияв бажання людини належати до соціальної групи. Психологічні ефекти виявлення необхідності приналежності в політичній сфері. Проблема конформності поведінки в політичній сфері. Громадська думка: вияв конформності чи знаходження точок дотику між індивідами в суспільстві.

Поняття маси. Формування теорії масового суспільства (Г. Лебон, Г. Тадр, Х. Ортега-і-Гасет). Критерії масовості суспільства. Масова політична поведінка: теоретичне означення та практичні проблеми. Особливості визначення місця людини в суспільстві та політичній системі в роботах представників Франкфуртської школи. Концепція одновимірної людини Г. Маркузе. Дегуманізація сфери політики. Проблеми відчуження людини від політики, соціуму та самої себе в політичних концепціях на зламі XX – XXI ст..

Основні поняття: ідентичність, людина, персона, особа, суб'єкт, громадянин, одновимірна людина, масова людина.

Тема 23. Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності.

Політична праксеологія: об'єкт, предмет та метод дослідження. Політична дія як одна з центральних категорій політичної праксеології. Суть політичної дії, її зміст, націленість, засоби та результати. Основні закономірності політики як специфічної форми суспільної практики. Політична дія та історичні способи, стилі людського буття. Традиціоналістське суспільство – індивід з традиціоналістськими статусними визначеннями – традиційність політичної дії. Індустріальне суспільство – технократичний тип людини – технократизм політичної дії. Два виміри індустріального суспільства: перший вимір – перебування в штучному світі виробництва – позаробочий час, побут, дозвілля; другий вимір – діяльнісна політична сфера буття держави – громадянське суспільство.

Постіндустріальне суспільство: трансформація вимірів політичної діяльності людина. Межі технологічних способів існування людини в економічній, соціальній та політичній сферах буття. Проблеми постмодерної праксеології в сучасних теоріях неоконсерватизму та неолібералізму. Нові способи та форми політичної дії, породжені динамікою науково-технічного прогресу.

Основні поняття: праксеологія, політична діяльність, практика, теорія, політична участь, політична мобілізація.

Тема 24. Пізнання та політична практика.

Співвідношення системи людського пізнання та політичної практики. Суть триєдиності функцій політичної практики: як джерела пізнання; як способу використання знання; як критерію істинності знань. Суть поняття у політиці: «практика як джерело пізнання», «практика як спосіб використання знань», «практика як критерій істинності знань», їх нерівнозначність, що викликана особливими якостями самої політичної сфери буття. Політична практика та усвідомлення політичних процесів – як єдність протилежних сторін. Провідна роль політичної практики. Моделююча політична практика та випереджаюче політичне пізнання. Метод узагальнення в системі політичного пізнання та політичної практики. Узагальнена практика – як джерело пізнання політичних процесів.

Пізнання через політичну практику. Досвід та знання в політичній діяльності. Значення знання здобутого через досвід для напрацювання нових моделей та стилів політичної діяльності та управління. Місце та роль політичного рішення в системі політичного пізнання та практичних дій. Рівень ефективності та практичної значимості функцій. Критерії ефективності професійної політичної діяльності через розуміння механізмів функціонування політичної системи.

Основні поняття: політична практика, політична теорія, джерело пізнання, критерій істинності, політична гносеологія.

Тема 25. Детермінанти політичної діяльності.

Сутність детермінантних основ явища, факту, поступку в політиці. Процес вияву причини – як одна з визначальних вимог до політики, політичної діяльності. Спричиненість в політиці як органічний зв'язок, що породжує іншу якість. Безпосередність та опосередкованість детермінантних зв'язків в політиці. Детермінантні основи в політиці: загальна, головна, особлива, одинична, суб'єктивна, безпосередня, опосередкована, проста, однофакторна (багатофакторна), системна (безсистемна), ближня, віддалена, глибинна. Політичні детермінанти за сферами відносин в суспільстві: економічні, соціальні, політичні, духовні (культурницькі).

Внутрішні та зовнішні детермінанти політичної діяльності. Мотивація та політична діяльність. Інституційні аспекти визначення діяльності людини в політиці. Основні мотиви участі людини в політиці. Потреби, інтереси та цінності як мотивуючі чинники політичної діяльності. Політична діяльність та політична участь. Мобілізована участь та її специфіка в різних політичних системах. Мобілізація політичної участі громадян як політична діяльність партій та лідерів.

Основні поняття: політичне явище, політичний процес, політичний феномен, політична діяльність, суб'єктність.

Тема 26. Інформаційні технології в сучасному суспільстві та їх вплив на політику.

Зміна характеру владних технологій в умовах модернізації суспільного розвитку. Витіснення природно сформованих тенденцій штучно створеними. Витіснення автономно створюваних типів поведінки маніпульованими та контрольованими ззовні. Заміна локально-професійної, територіальної, культурної автономії програмованим керівництвом з різного виду «центрів». Суть модернового прогресу в політиці в А. Турена. Моделі інформаційного обміну (збільшення, зменшення простору прескриптивної технології) та їх вплив на стійкість соціальної піраміди суспільства, що модернізується. Суть модернізаційної політики в таких моделях.

Введення інформаційних технологій в управління політичними процесами та явищами. Планування державних програм з інформатизації управління як новий принцип взаємодії між державою та суспільством. Масова комунікація в політичних процесах. Політичні

виклики XXI століття та можливості їх вирішення за допомогою інформаційних технологій. Інформаційні технології та виникнення нових способів ведення війни. Проблеми безпеки, кібербезпеки та способи їх вирішення.
Основні поняття: медіа, ЗМІ, політика, інформаційний простір, глобалізація, глобалізаційні процеси.

Тема 27. Політична семіотика. Символ в політиці.

Семіотика як наука: об'єкт, предмет та методи. Становлення семіотики як науки. Місце семіотики в системі соціально-поведінкових та гуманітарних наук. Семіотика як універсальна методологія науки. Визначення реальності в термінах знаковості. Знак як центральна категорія семіотики. Типологізація знаків за Ч. Пірсом, Ч. Моррісом. Семіозис та його дослідження. Політична семіотика як сегмент семіотичної науки.

Семіозис в політичній сфері. Проблеми символізації процесів та явищ політичної дійсності. Поняття політичного символу. Політичний символ та символ в політиці: співвідношення понять. Символи в політичних технологіях та політичних кампаніях. Вплив символів на свідомість та підсвідомість населення. Функції символів в забезпеченні життєдіяльності політичної системи. Код та значення володіння правильним кодом в трактуванні політичних знаків. Системи політичних символів та способи їх означення в політичній свідомості населення, просторі політичної комунікації та інформаційно-технічних джерелах.
Основні поняття: семіотика, семіозис, інтерпретанта, знак, символ, інтерпретація, політична сфера.

Тема 28. Символічне означення політичної сфери життя людини.

Знаковий вимір політичної сфери. Мова як знакова система. Основи політичної лінгвістики. Мова політики та мова про політику. Поняття політичного дискурсу та його основні характеристики. Політичний дискурс як знаково-мовленнєвий вимір політичного. Семантичні структури політичного дискурсу та особливості їх трактування. Площини прояву контексту семантики політичного дискурсу. Політична риторика та риторичний аналіз впорядкованих знакових систем. Спрямованість політичної риторики. Символічне в політиці та політичне як символ. Політичний ритуал як спосіб символічно-діяльнісного вираження політичних процесів. Значення політичних ритуалів в сучасних державах. Розвиток інституту монархії та політична ритуалістика. Символічна політика. Реальне та символічне в природі політичних інститутів. Символічний вимір політичних режимів та політичної культури. Символіка авторитарних, тоталітарних та демократичних режимів. Символічні аспекти легітимації політичної влади. Політична пропаганда та маніпуляція: символічний вимір. Символічний обмін в політичній сфері.
Основні поняття: символ, символічність, рівень існування, стадіальність, політичне.

Тема 29. Проблема інтерпретації політичного знання.

Сутнісні основи інтерпретації в пізнанні політики. Інтерпретативна природа політичного знання. Герменевтичний підхід до політичного знання та політичної практики. Сутнісні засади герменевтики в роботах В. Дільтея, І.-Г. Гердера, Г. Гадамера, М. Гайдеггера, Ж. Дерріда, П. Рікера. Методологічний потенціал герменевтики в політичній науці. Принципи інтерпретації соціального знання. Структуралістське та постструктуралістське розуміння інтерпретації. Інтерпретація та надінтерпретація. Проблеми надінтерпретації в теорії У. Еко.

Поняття тексту в постмодерній філософії. Текст як культурний феномен. Текст, контекст та інтертекст. Інтертекстуальність як основа інтерпретації тексту. «Пам'ять жанру» як ознака генетичної спорідненості та інтенційності текстів (М. Бахтін). Теорія

інтертекстуальності Ю. Крістевої. Значення зв’язку з раніше створеними текстами для формування цілісної структури політичного дискурсу. Застосування теорії інтертекстуальності в політичних технологіях. Теорія дискурсу в системі досліджень масової комунікації. Інтертекстуальність та інтердискурсивність.
Основні поняття: інтепретація, соціальне буття, соціум, аксіологія, герменевтика, структуралізм, постструктуралізм.

Тема 30. Віртуалізація політики в сучасному світі.

Поняття віртуальності та віртуального виміру життя людини. Віртуальне як особлива форма вияву соціальних відносин. Вплив мас-медіа на процес віртуалізації соціальних відносин. Формування нового типу соціальної реальності через медіа. Широке та вузьке розуміння віртуалізації сфери політичного. Інтернет-комунікації в процесі віртуалізації політики. умови віртуалізації політики в демократичних та недемократичних режимах.

Механізми перенесення політичного в віртуальне середовище. Двоїстість політичного буття на зламі століть: віртуальне та реальне, їх діалектичний зв'язок. Символічний обмін та його роль в процесі віртуалізації політики. «Смерть суб’єкта» та анонімність як характеристики політичних відносин віртуального світу. Визначення законів соціального буття в теорії симуляції Ж. Бодріяра. Суспільство споживання як передумова симулювання. Ознаки знакового споживання в політичній сфері. Поняття гіперреальності. Політична гіперреальність. Зміна кодів як ознака формування політичної гіперреальності.
Основні поняття: символічний обмін, віртуальне середовище, політичне, віртуалізація, «смерть суб’єкта».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Політична онтологія як вчення про політичне буття.	5	2	1	-	-	2
Тема 2. Співвідношення політики та інших регулятивних сфер суспільного буття.	5	2	1	-	-	2
Тема 3. Політика і політичне.	5	2	1	-	-	2
Тема 4. Політичний час і простір.	7	4	1	-	-	2
Тема 5. Принцип системності в політиці.	5	2	1	-	-	2
Тема 6. Синергетика – теорія саморегульованих систем.	5	2	1	-	-	2
Тема 7. Проблема соціального конструювання реальності в сучасному суспільстві.	5	2	1	-	-	2
Тема 8. Політична гносеологія. Історичні варіанти політичної гносеології.	5	2	1	-	-	2
Тема 9. Принципи співвідношення об’єкта та суб’єкта пізнання в політиці.	4	2	1	-	-	1
Тема 10. Метод та методологія в пізнанні політики.	4	2	1	-	-	1
Тема 11. Проблема об’єктивності пізнання в політиці.	4	2	1	-	-	1
Тема 12. Принцип історизму в політиці.	4	2	1	-	-	1
Тема 13. Футурологічні концепції політики.	5	2	2	-	-	1
Тема 14. Політична аксіологія. Поняття цінностей суспільства	5	2	2	-	-	1
Тема 15. Політика як сфера духовного виробництва.	5	2	2	-	-	1
Тема 16. Політична етика. Мораль і політика.	5	2	2	-	-	1
Тема 17. Відповідальність і доцільність у політиці.	5	2	2			1
Тема 18. Трансформація цінностей сучасного суспільства.	5	2	2			1
Тема 19. Політична антропологія. Людина як основний актор політики.	5	2	2			1
Тема 20. Витоки політики, влади та держави в давніх суспільствах.	5	2	2			1
Тема 21. Свобода як визначник людини в політиці.	5	2	2			1
Тема 22. Місце людини в сучасному суспільстві. Масове суспільство.	5	2	2			1
Тема 23. Політична праксеологія. Філософське	5	2	2			1

осмислення політичної діяльності.						
Тема 24. Пізнання та політична практика.	5	2	2			1
Тема 25. Детермінанти політичної діяльності.	5	2	2			1
Тема 26. Інформаційні технології в сучасному суспільстві та їх вплив на політику.	5	2	2			1
Тема 27. Політична семіотика. Символ в політиці.	5	2	2			1
Тема 28. Символічне означення політичної сфери життя людини.	7	4	2			1
Тема 29. Проблема інтерпретації політичного знання.	5	2	2			1
Тема 30. Віртуалізація політики в сучасному світі.	5	2	2			1
РАЗОМ	150	64	48	-	-	38

5. Теми семінарських занять

Семінарське заняття 1. Політична онтологія як вчення про політичне буття. Політика та політичне.
1. Предмет та метод політичної онтології.

2. Проблема означення політичного буття.

3. Буття політичної влади.

4. Місце політики в системі людського буття.

5. Означення політичного в теоріях К. Шмідта, П. Рікера, Ж. Рансьєра.

6. Природа політичного в історичні періоди розвитку людства
Основні поняття: предмет, метод, політичне буття, політичне, людська екзистенція.

Семінарське заняття 2. Політичний час і простір.
1. Політичний простір. Його структури.

2. Основи геополітики: Л. Челлен, Х. Маккіндер, Ф. Ратцель.

3. Проблема співіснування «субкультур» на геополітичному просторі.

4. Плюралізм типів соціального часу.

5. Астрономічний та політичний час

6. Вплив часових ритмів на розвиток політичних процесів.
Основні поняття: політичний простір, політичний час, геополітика, кайрос, хронос, топос.

Семінарське заняття 3. Принцип системності в політиці. Синергетика – теорія саморегульованих систем
1. Системність як ознака соціальних відносин.

2. Системність як взаємна трансформація внутрішніх елементів.

3. Особливості вияву принципу системності в політиці.

4. Поняття саморегульованої системи. Політична система як саморегульована.

5. Теорія виникнення порядку з хаосу.

6. Виникнення точок біфуркації в розвитку політичних систем.

7. Використання синергетичної теорії для аналізу політичних систем
Основні поняття: система, політична система, принцип системності, хаос, синергетика.

Семінарське заняття 4. Політична гносеологія. Історичні варіанти політичної гносеології.
1. Особливості теоретичного пізнання політики.

2. Структура пізнання політики: суб'єкт, об'єкт, предмет, мета, засоби, результати.

3. Технології політичного пізнання.

4. Розвиток політичної гносеології як частини політичної теорії.
Основні поняття: пізнання, гносеологія, предмет, суб'єкт, об'єкт, методологія, методи, політика.

Семінарське заняття 5. Принципи співвідношення об'єкта та суб'єкта пізнання в політиці. Метод та методологія в пізнанні політики.
1. Проблема суб'єкта та об'єкта політичного пізнання в процесі становлення політичної науки.

2. Взаємодетермінація суб'єктів та об'єктів політичного пізнання.

3. Політична рефлексія.

4. Розрізнення методу та методології пізнання.

5. Загальнонаукові та політологічні методи пізнання політики.

6. Розвиток методології політичної науки.

7. Міждисциплінарні методологічні підходи в політичній науці.
Основні поняття: міждисциплінарність, наукове знання, парадигма, методи пізнання, методологія, картина світу.

Семінарське заняття 6. Проблема об'єктивності пізнання в політиці. Принцип історизму в політиці.
1. Критерії об'єктивності політичного пізнання.

2. Позитивістська теорія про об'єктивність знання.

3. Неопозитивізм Л. Вітгенштейна та Б. Рассела.

4. Постпозитивізм та пізнання політичної дійсності.

5. Внутрішній зв'язок політичних процесів в історії.

6. Витоки історії та її політичний сенс.

7. Окреслення принципу історизму в теорії К. Ясперса.

8. Політичне значення історії в теоріях Г. Гегеля, Ф. Броделя, Дж. Тойнбі, Х. Гадамера.

Основні поняття: позитивізм, позитивна теорія, об'єктивізм, суб'єктивізм, історія, політика, соціологія.

Семінарське заняття 7. Футурологічні концепції політики.
1. Футурологія як наука. Зародження футурології з наукової фантастики.

2. Основні етапи розвитку футурології

3. Специфіка футурологічного прогнозування.

4. Політична сфера в футурологічних прогнозах.

5. Антиутопійне майбутнє в футурологічних концепціях політики XX – XXI століття.
Основні поняття: футурологія, прогноз, пророцтво, політика, утопія, антиутопія.

Семінарське заняття 8. Політична аксіологія. Поняття цінностей суспільства. Політика як сфера духовного виробництва.
1. Політична аксіологія як вчення про цінності.

2. Цінності суспільства та цінності людини: взаємозв'язок та розділення.

3. Політичні цінності та політична ідеологія.

4. Духовність та прагматизм в політиці. Утилітаризм.

5. Духовне виробництво в політиці: ідеологія, ідеї, цінності.

6. Суть маргінальності в політиці.

7. Політична освіта населення. Проблеми політичної свідомості та культури.
Основні поняття: політичне, політична аксіологія, система цінностей, політичні цінності, ідеологія, утилітаризм.

Семінарське заняття 9. Політична етика. Мораль і політика.
1. Проблема моралі в історії політичної думки (Н. Макіавеллі, І. Кант, М. Вебер).

2. Діалектичні відносини в системі «влада-закон-мораль».

3. Взаємовідображення основних категорій політики в сфері моралі та основних категорій моралі в сфері політики.

4. Моральна та політична відповідальність.

5. Сфера політики та сфера моралі: точки перетину.

6. Політична етика.
Основні поняття: мораль, діалектика, закон, імператив, відповідальність, політика.

Семінарське заняття 10. Відповідальність і доцільність у політиці.
1. Визначення відповідальності як засадничого принципу функціонування політичної системи.

2. Відповідальність юридична та політична.

3. Механізми та межі політичної відповідальності

4. Поняття доцільності в політиці.

5. Співвідношення доцільності та корисності. Утилітаризм.

6. Співвідношення принципів політичної відповідальності та політичної доцільності в політичному процесі.
Основні поняття: доцільність, відповідальність, політика, політичне, користь, утилітаризм.

Семінарське заняття 11. Трансформація цінностей сучасного суспільства
1. Поняття суспільних цінностей.

2. Цінності доіндустріального та індустріального суспільства.

3. Механізми трансформації цінностей

4. Теорія тихої революції Р. Інглхарта.

5. Постматеріалістичні цінності та їх вплив на розвиток постіндустріального суспільства.

6. Цивілізаційний підхід та засвоєння соціальних цінностей.

7. Східний та західний вектори в трансформації цінностей.
Основні поняття: цінності, постцінності, революція, теорія, постматеріалізм, зазідна цивілізація, східна цивілізація.

Семінарське заняття 12. Політична антропологія. Людина як основний актор політики.
1. Політична антропологія як частина філософії політики.

2. Методологія політичної антропології.

3. Визначення людини політичної в історії політичної думки.

4. Принципи політичної антропології.

5. Політична суб’єктність людини в сучасному світі
Основні поняття: методологія, політична антропологія, людина політична, принцип, суб’єктність.

Семінарське заняття 13. Витоки політики, влади та держави в давніх суспільствах.
1. Соціальних характер політичних інститутів.

2. Основні теорії походження держави: антропологічний вимір.

3. Антропологічна спрямованість діяльності держави.

4. Політична влади в традиційних суспільствах.

5. Вождизм як тип лідерства в первісних суспільствах.
Основні поняття: політичний інститут, соціальний інститут, антропологічність, традиційне суспільство, політична влада.

Семінарське заняття 14. Свобода як визначник людини в політиці.
1. Визначення свободи у різні періоди розвитку політичної думки.

2. Концепція позитивної та негативної свободи І. Берліна

3. Історичні способи та форми утвердження людської свободи

4. Взаємовідношення свободи та відповідальності в сучасному світі.

5. Проблема накладання прав людини та її вирішення.
Основні поняття: свобода, воля, плюралізм думок, демократичність, відповідальність, позитивна свобода, негативна свобода.

Семінарське заняття 15. Місце людини в сучасному суспільстві. Масове суспільство.
1. Проблеми формування ідентичності людини в суспільстві.

2. Дегуманізація політики в інформаційному суспільстві.

3. Теорія одновимірної людини Г. Маркузе.

4. Масовізація суспільства.

5. Проблема діяльності масової людини в політиці.

6. Теорія суспільства споживання Ж. Бодрійяра.
Основні поняття: ідентичність, людина, персона, особа, суб'єкт, громадянин, одновимірна людина, масова людина.

Семінарське заняття 16. Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності.
1. Політична теорія та практика: співвідношення та взаємодетермінація.

2. Філософське осмислення політичної участі.

3. Людина політична як джерело політичної діяльності

4. Потреби, інтереси, цінності в формуванні векторів політичної діяльності

5. Трансформація вимірів політичної діяльності людини в постіндустріальному суспільстві.
Основні поняття: праксеологія, політична діяльність, практика, теорія, політична участь, політична мобілізація.

Семінарське заняття 17. Пізнання та політична практика.
1. Політичної практики як джерела пізнання; як способу використання знання; як критерію істинності знань.

2. Моделююча політична практика та випереджаюче політичне пізнання.

3. Принципи реалізації політичного знання на практиці.

4. Політичне пізнання через досвід: механізми та принципи.
Основні поняття: політична практика, політична теорія, джерело пізнання, критерій істинності, політична гносеологія.

Семінарське заняття 18. Детермінанти політичної діяльності.
1. Сутнісні основи детермінації політичних процесів та явищ.

2. Внутрішні детермінанти політичної діяльності людини.

3. Зовнішні детермінанти політичної діяльності людини.

4. Мотивація політичної участі та політичної діяльності. Політична мобілізація.

5. Масова політична участь: детермінанти та способи впливу.

Основні поняття: політичне явище, політичний процес, політичний феномен, політична діяльність, суб'єктність.

Семінарське заняття 19. Інформаційні технології в сучасному суспільстві та їх вплив на політику.
1. Медіа та політика: принципи взаємовпливу.

2. Політичні кампанії в інформаційному просторі.

3. Інформатизаційні процеси в державному управлінні.

4. Вплив інформаційних технологій на глобалізаційні процеси та формування мультикультурного середовища.

5. Проблеми безпеки, кібербезпеки та способи їх вирішення.
Основні поняття: медіа, ЗМІ, політика, інформаційний простір, глобалізація, глобалізаційні процеси.

Семінарське заняття 20. Політична семіотика. Символ в політиці
1. Семіотика як міждисциплінарна сфера досліджень.

2. Поняття знаку та символу в семіотиці

3. Політичний символ та символ в політиці

4. Семіозис в політичній сфері.

5. Код та значення володіння правильним кодом в трактуванні політичних знаків
Основні поняття: семіотика, семіозис, інтерпретанта, знак, символ, інтерпретація, політична сфера.

Семінарське заняття 21. Символічне означення політичної сфери життя людини.
1. Реальна та символічна складова політичного буття.

2. Основи політичної лінгвістики. Мова політики та мова про політику.

3. Рівні існування політичних символів.

4. Гносеологічний вимір існування політичних символів.

5. Символічне в політиці та політичне як символ.

6. Символічні аспекти політичних інститутів та процесів.
Основні поняття: символ, символічність, рівень існування, стадіальність, політичне.

Семінарське заняття 22. Проблема інтерпретації політичного знання.
1. Інтерпретативність соціального знання та ціннісний підхід до політики.

2. Герменевтичний підхід до політичного знання та політичної практики.

3. Структуралістське та постструктуралістське розуміння інтерпретації

4. Значення контексту та інтертексту в аналізі політичного дискурсу.

5. Інтерпретація та надінтерпретація в політиці.
Основні поняття: інтепретація, соціальне буття, соціум, аксіологія, герменевтика, структуралізм, постструктуралізм.

Семінарське заняття 23 – 24. Віртуалізація політики в сучасному світі.
1. Механізми перенесення політичного в віртуальне середовище.

2. Широке та вузьке розуміння віртуалізації сфери політичного.

3. Символічний обмін та його роль в процесі віртуалізації політики.

4. «Смерть суб'єкта» та анонімність як характеристики політичних відносин віртуального світу.

5. Теорія симуляції та симулякрів Ж. Бодрійяра.

6. Політична реальність та гіперреальність.
Основні поняття: символічний обмін, віртуальне середовище, політичне, віртуалізація, «смерть суб'єкта».

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Політична онтологія як вчення про політичне буття.	2
2	Тема 2. Співвідношення політики та інших регулятивних сфер суспільного буття.	2
3	Тема 3. Політика і політичне.	2
4	Тема 4. Політичний час і простір.	2
5	Тема 5. Принцип системності в політиці.	2
6	Тема 6. Синергетика – теорія саморегульованих систем.	2
7	Тема 7. Проблема соціального конструювання реальності в сучасному суспільстві.	2
8	Тема 8. Політична гносеологія. Історичні варіанти політичної гносеології.	2
9	Тема 9. Принципи співвідношення об'єкта та суб'єкта пізнання в політиці.	1
10	Тема 10. Метод та методологія в пізнанні політики.	1
11	Тема 11. Проблема об'єктивності пізнання в політиці.	1
12	Тема 12. Принцип історизму в політиці.	1
13	Тема 13. Футурологічні концепції політики.	1
14	Тема 14. Політична аксіологія. Поняття цінностей суспільства	1
15	Тема 15. Політика як сфера духовного виробництва.	1
16	Тема 16. Політична етика. Мораль і політика.	1
17	Тема 17. Відповідальність і доцільність у політиці.	1
18	Тема 18. Трансформація цінностей сучасного суспільства.	1

19	Тема 19. Політична антропологія. Людина як основний актор політики.	1
20	Тема 20. Витоки політики, влади та держави в давніх суспільствах.	1
21	Тема 21. Свобода як визначник людини в політиці.	1
22	Тема 22. Місце людини в сучасному суспільстві. Масове суспільство.	1
23	Тема 23. Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності.	1
24	Тема 24. Пізнання та політична практика.	1
25	Тема 25. Детермінанти політичної діяльності.	1
26	Тема 26. Інформаційні технології в сучасному суспільстві та їх вплив на політику.	1
27	Тема 27. Політична семіотика. Символ в політиці.	1
28	Тема 28. Символічне означення політичної сфери життя людини.	1
29	Тема 29. Проблема інтерпретації політичного знання.	1
30	Тема 30. Віртуалізація політики в сучасному світі.	1
Разом		38

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальною програмою.

9. Методи навчання

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: Лекційні заняття, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусії, аналіз статистичних баз даних.

На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Розрахункова робота буде обговорюватись і виконуватись в рамках лекцій, семінарів, а також самостійної роботи.

10. Методи контролю

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з курсу «Філософія політики» здійснюється за 100-бальною шкалою. Курс передбачає залік в кінці III семестру та іспит в кінці IV семестру.

Форма заліку – підсумковий бал виводиться на підставі роботи протягом семестру.

Форма іспиту - підсумковий бал виводиться на підставі роботи протягом семестру та відповіді на екзаменаційні питання.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: практичні/самостійні тощо – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50); попередній захист магістерської роботи на кафедрі – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Підсумкова максимальна кількість балів упродовж семестру – 100.

Письмові та проектні роботи: Очікується, що студенти отримають за бажання можливість написати протягом семестру 1 есе.

Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їхніми оригінальними міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування і втручання в роботу інших студентів становлять приклади академічної не доброчесності. Виявлення ознак цього є підставою для не зарахування роботи студента викладачем.

Відвідування занять є обов'язковою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі практичні заняття курсу. Також студенти зобов'язані дотримуватися всіх термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до самостійного пошуку оригінальних джерел.

Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані на поточному навчанні, і бали за виконання різного роду завдань. При цьому, обов'язково враховуються присутність на заняттях й активність студента під час практичного заняття.

11. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком в III семестрі й іспитом в IV, становить за поточну успішність 50 балів. Підготовка питань до іспиту гарантує 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	модуль
Змістовий модуль 1						50	50
1	2	3	4	5	6		

1, 2 ... 6 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

12. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія політики».
2. Силабус і схема курсу «Філософія політики».
3. Методичні рекомендації для студентів з курсу «Філософія політики» з планом проведення семінарських занять та самостійної роботи з курсу, з методами контролю та правилами розподілу балів студентам.

13. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Арістотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 239 с.

2. Байме К. Політична теорія сучасності. Київ: Стилос, 2008. 396 с.

3. Барт Р. Від твору до тексту. Незалежний культурологічний часопис «Ї». 1990. №4.

4. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії. Київ: «Наш формат», 2017. – 312 с.

5. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ : «Основи», 2004. 230 с.

6. Гаєвський Б. Філософія політики. Київ: Вища школа, 2005. 176 с.

7. Головко Б. Філософська антропологія. Київ, 1997.

8. Гьоффе О. Вибрані статті. Київ, 1998. 104 с.

9. Денисенко В.М. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії. Львів, 1997. 274 с.

10. Денисенко В. Ціннісні основи історичних форм буття людини. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2010. № 1. С. 7 – 18.

11. Еко У. Інтерпретація та історія. Маятник Фуко. Львів: «Літопис», 1998. С. 637 – 650.

12. Еко У. Надінтерпретація текстів Маятник Фуко. Львів: «Літопис», 1998. С. 650 – 664.

13. Корнієнко В. Еволюція політичного ідеалу (від плюралізму до синтезуючої єдності) : монографія. Вінниця : Універсум, 1999. 430 с.

14. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки: Державець. Київ: Основи, 1998.

15. Мор Т. Утопія. Київ: Дніпро, 1988. 207 с.

16. Рікер П. Ідеологія і утопія. Київ: Дух і літера, 2005. 386 с.

17. Рікер П. Навколо політики. Київ, 1995.

18. Толстоухов А.В Філософія політики. Київ: Знання України, 2003. 400 с.

19. Філософія політики / Авт.-упорядник В. П. Андрущенко. Київ: Знання України, 2003. 400с.

20. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник. Київ: Знання України, 2002.

21. Філософія політики: Хрестоматія: У 3 т. Київ: Знання України, 2003.

22. Фуко М. Наглядати і карати. Народження в'язниці. Київ: Основи, 1998.

23. Шипунов В., Швець В. «Нова політика» як наслідок ціннісної трансформації сучасних суспільств: особливості виникнення та тенденції інституційного розвитку в західній Європі. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 40, с. 215–223

23. Kovalchuk, M., & Shypunov, H. (2021). Dialogic Basis of the Categories of "Openness" and "Tolerance" to the "Other" in Modern Political Discourse – Martin Buber and Gabriel Marcel. *Studia Warmińskie*, *58*, 87–99.

24. **Man and society in the dimensions of socio-cultural transformation**: Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. 301 p.

Додаткова література:

1. Arendt H. The human condition. Chicago : The university of Chicago press, 1998. 370 p.

2. Baudrillard J. The consumer society. Myths and structures. London : SAGE Publications, 1998. 208 p.

3. Bloch E. The principle of hope. Oxford: Basil Blackwell, 1986.

4. Derrida J. Voice and phenomenon. Introduction to the problem of the sign in Husserl's phenomenology, Northwestern University Press. 2010.

5. Frey D. F. America's economic moralists: a history of rival ethics and economics. Albany: State University of New York Press. 240 p.

6. Habermas J. Justification and application remarks on dicourse ethnics. Cambridge,1993.

7. Hassan I. Postmodern perspective. Critique inquiry. Chicago, 1986v.12, N3, p.503 - 520.

8. Hay C. Neither real nor fictitious but 'as if real': A political ontology of the state. British Journal of Sociology. 2014. 65 (3). pp. 459 – 480.

9. Herman E. Political parties on the Net – 4 years closer to cyber-utopia. Aslib Proceedings. Vol. 53 Issue: 9. Pp.340 – 352.

10. Jameson F. Archaeologies of the future: the desire called Utopia and other science fictions. New York: Verso, 2005. 431 p.

Електронні джерела:

1. https://www.britannica.com/topic/political-philosophy
2. https://www.britannica.com/topic/political-philosophy/Western-political-philosophy-to-the-end-of-the-19th-century

https://plato.stanford.edu/entries/ancient-political/

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____

«_29_» _____08_____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія політики»

Форма навчання	Курс	Семестр	Заг. обсяг (год.)	Всього аудит. (год.)	У тому числі (год.):			Самостійна робота (год.)	Контрольні (модульні) роботи (шт.)	Розрахунково-графічні роботи	Курсові проекти (роботи)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
					Лекції	Лабораторні	Практичні/ семінарські						
Денна	II	III,IV	150	112	64	0	48	38	1	0	0	III	IV

Робоча програма складена на основі ОПП «ПОЛІТОЛОГІЯ» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Робоча програма складена Гарбадином Андрієм Стефановичем, канд. політ. наук, доцентом кафедри теорії та історії політичної науки
(вчена ступінь, вчене звання, ім'я та ініціали автора (ів) програми)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки філософського факультету (Протокол №12 від 28. 06. 2022 року)

Завідувач кафедри теорії та історії політичної науки
_____ (доц. Шипунов Г.В.)

«28» червня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

Голова Вченої ради _____ (доц. Рижак Л. В.)

«26» серпня 2022 року